

Grindsted skole 275 år

D. 16. maj 2009 fejrede Grindsted skole 275 års jubilæum, og indskrev sig dermed i historien som én af de ældste skoler i Danmark oprettet ved privat initiativ til undervisning af almuens børn.

Følgende beretning er uddrag af ”**En landsbyskoles krønike**” udgivet i anledning af skolens 250 års jubilæum i 1984. Den blev skrevet af daværende skoleinspektør Benny Echers med bistand fra en række historiske arkiver.

Billeder fra skolens 275 års jubilæum kan ses i hjemmesidens fotoalbum.

God fornøjelse med læsningen af et stykke unik skolehistorie.

Grindsted skole 1734 – 1984

1675 – 1734; idéen om en skole fødes

Landsbyen Grindsted ligger på skrænten af den nordøstlige udløber af Hammer Bakker, hvor de grus - fyldte istidsbakker går over i den jævne flade, der dannedes i stenalder havet.

Byens alder kender ingen, men den er ældgammel.

Et stykke vest for byen ligger Hammer kirke; i dag forekommer den ensomt beliggende, men i gammel tid gik den eneste brugbare nordgående vej fra Aalborg til Hjørring gennem bakkerne, og den udmundede netop ved Hammer kirke, hvor der i ældre tid var en ”helligkilde”. Her kunne man holde rast og vente på andre vejfarende, for der var røvere i bakkerne, og man passerede ikke gerne dette farlige område alene, slet ikke i mørke. Ved kirken ansattes i 1675 en præst, Hendrich Jensen Stampe, som i sine yngre dage havde været huslærer hos flere fremtrædende familier og sikkert var påvirket af oplysningstidens ideer, der fik så

stor udbredelse i Frederik d. IV. regeringstid, for han bestemte sig for at hjælpe almuenes børn til at kunne få undervisning i en skole.

På den tid var der kun få skoler i Danmark. De fleste var oprettet af praktiske, ikke af humanitære grunde, og havde til opgave at uddanne en meget begrænset del af befolkningen til at varetage bestemte embeder eller funktioner, men Hendrich Stampe afsatte et efter datiden forhold betydeligt beløb til et legat, som skulle realisere hans ideer. Bestemmelserne vedrørende pengenes anvendelse blev nedfældet i en legatfundats, der stadig eksisterer i den originale håndskrevne udgave, og som gengives som bilag til dette skrift, trykt med moderne typografi, men med bibeholdelse af den originale stavemåde.

Ifølge fundatsen afsattes en kapital på 200 rigsdaler til forrentning. Renterne skulle deles, således at de fattige i sognet modtog halvdelen, og *"den anden halve Deel aarlig uddeles til den, som holder skole for de fattige Børn"*. Desuden afsattes 20 rigsdaler *"til et Skole-Huuses Opbyggelse"*. Allerede ved Hendrich Stampes tid (død 1711) har der muligvis været en art *"omgangsskole"* i sognet (dvs. en skole, hvor læreren skiftevis underviste på 2 – 3 gårde, som på omgang forsørgede ham og stillede skolestue til rådighed), men sikkert er det, at hans søn Jens Hendriksen Stampe, som efterfulgte ham i embedet (1708 – 1733) opnåede at uddele rentepenge til en skoleholder, for i fundatsen nævnes direkte de *"forviiste Qvitteringer"*.

Derimod holdt det hårdt af få bygget en skole.

I 1727 blev der ganske vist udpeget en placering, men da de 20 rigsdaler *"ey vare tilstrekkelige nok til et Skole-Huus at opbygge, og Sognemændene ey heller vare eenige om Pladsen"* kneb det med at få planerne realiseret. Jens H. Stampe døde 1733, og hans enke besluttede i februar 1734 at give 20 rigsdaler til formålet, så der i alt blev 40 rigsdaler til at bygge skole for.

Fra idé til handling: Grindsted skole 1734

Dermed lykkedes det; fundatsen blev nedskrevet og bevidnet. Den er dateret 6. maj 1734, og det anføres i sidste afsnit: *"at Skole-Huuset nu er opbyggt, bestående af 6 fag¹ i Længden og 4 Fag i Breden."* Beliggenheden kendes ikke nøjagtigt, men det har været tæt ved de nuværende skolebygninger.

¹ 1 Fag = 1,6 m

Denne fundats er altså Grindsted skoles "dåbsattest", og legatet har bestået indtil 1981, hvor det af administrative årsager blev ophævet af stiftamtet, der stor for administrationen. Skoleinspektør Benny Echers modtog som den sidste den årlige udbetaling, der i tidens løb var svundet ind til 8kr.

Man ved kun lidt om skolens første periode, men den har nok ikke adskilt sig meget fra datidens andre almueskoler. Eleverne var børn af sognets landbobefolkning og havde derfor en naturlig pligt til at deltage i landbrugsarbejdet alt efter alder og evne. Antallet af børn kender vi ikke, men det nævnes i matriklen af 1688, at Grindsted by består af 29 ejendomme, der er beboet af 40 familier. Datidens bondesamfund ændredes kun langsomt, og familierne var børnerige, så der måske ved grundlæggelsen har været 40 – 50 børn, som ikke alene kom fra byen, men også fra Brødland, Torndal, Østbjerg, Møgelmoose og Sølgårde, idet næppe alle børn fik skoleundervisning.

Eleverne har af praktiske grunde været delt i to klasser, "stu'r" og "bette" klasse. De ældste gik mest i skole i vinterhalvåret, for om sommeren kaldte markarbejdet, og desuden skulle der vogtes får på bakkernes lyngbevoksede skrån timer, og der skulle flyttes kreaturer i de lavtliggende engarealer. Yngre elever havde de fleste skoledage i sommer halvåret. De kunne bedre undværes derhjemme, og vintertidens vanskelige føre og mørke kunne gøre en lang skolevej besværlig for en lille purk. Man gik i hver klasse i 3 – 4 år, idet oprykning skete efter lærerens skøn, ikke efter alder., og desuden skulle man bestå eksamen, der blev afholdt en eller to gange om året, og hvor præsten, som var formand for sognets skolekommission, eventuelt sammen med andre kommissionsmedlemmer var til stede for at overvære overhøringen. Undertiden var provsten eller biskoppen mødte op (visitats). Det er et forbløffende faktum, at denne skoleform med få ændringer holdt sig i næsten 200 år, og ældre folk i sognet kan berette, hvorledes de som store børn i sommerperioden kun gik i skole om onsdagen, mens enelæreren de øvrige dage tog sig af de yngre, og i vinterperioden var det så omvendt. Først fra 1919 var der ansat 2 lærere ved Grindsted skole.

Lad os et øjeblik se på, hvorledes det i Grindsted skoles første tid i øvrigt stod til i landet på det skoleøkonomiske område.

Da den pietistiske monark Christian VI i 1736 indførte den tvungne konfirmation, blev der overalt i landet behov for en forberedelsesundervisning, og derfor fulgte i 1739 en skolelov, som påbød alle landsogne at oprette skoler for børn, der ikke undervistes privat, men hård modstand tvang allerede året efter kongen til at ændre loven, og det blev i landdistrikterne overladt til godsejerne velvilje at oprette skoler. Resultatet blev også derefter, og først et halvt århundrede senere, da revolutionstankerne fra Frankrig overalt fik folk til at rejse kravet om undervisning og oplysning, begyndte der for alvor at ske noget.

Anderledes gik det i Grindsted, hvor generation efter generation i den ydmyge, stråttækte bindingsværksskole blev undervist i læsning, skrivning, regning og religion. Midlerne var enkle: Læreren havde en tavle (sikkert hjemmelavet, af træ og malet). Her skrev han for med kridt, og børnene læste så det skrevne højt og skrev måske også på tavlen. Ellers forgik skriveundervisningen ved hjemmelavede "sandborde", dvs. borde med en flad bakke med sand, hvori der kunne skrives med en griffel, eller på vokstavler, der bestod af et træstykke med den fordybning til voks. Her benyttede man også en griffel, hvorefter voksen glattedes igen.

De første mange år havde eleverne ingen bøger; papir var håndlavet og dyrt. Derimod havde læreren en bibel samt Jesper Brochmanns Huspostil (postil = prædikensamling). Biblen var skænket skolen af Jens Stampes enke. Det fremgår af en tilføjelse til legatfundatsen skrevet af provst Lassen i Vadum, at enken også "*har givet Skolen en god Jernkakkellovn, der altid bliver som Inventarium udi samme, hvilket Sognepræsten har at observere, når Skifte sker på Skoleholder.*"

Formentlig har børnene siddet ved langborde på tilhørende smalle bænke uden ryglæn, men møblerne har sikkert været hjemmelavede og skænkes derfor ikke nogen opmærksomhed. Derimod våger man nidkært over det anført "Inventarium", for i 1795 får regnskabet i legatbogen af amtsrevisoren en bemærkning: "*Der mangler Forklaring, om den til Skolen skænkede Bibel og Jernkakkellovn endnu er til Sted og brugbar, hvilken Forklaring årlig for Fremtiden må gøres*". Dette rådes der bod på det følgende år, hvor pastor Spliid oplyser, at begge dele er til stede og i god stand. Lignende forklaringer afgives årligt at præsten, indtil kakkellovnen endelig udskiftes som udslidt i 1801, hvorimod bibelen først i 1823 er "*aldeles opslidt og*

ubrugelig, kun Levningerne deraf er tilstede,” men da har den jo også været i daglig brug i næsten 90 år.

Det var en naturlig ting, at skoleholderen skulle leve som *”en bonde blandt bønder”*, og der blev da også tillagt skolen i Grindsted *”4 tdr. land Agerjord af ret god Bonitet”*. Området lå vest for den nuværende skole og benævntes skolemarken.

Lærerembedet var magert, og de første skoleholdere havde kun et fattigt udkomme, men sådan var det i de fleste landesogne. Det hed ganske vist i Christian VI skoleforordning af 1739: *”Kongen formoder, at man behandler Skolelærerne således, at de ikke skal gøre deres Arbejde sukkende”*, og den foreskrevne løn var for øvrigt: 12 rdl., 5 tdr. rug, 7 tdr. byg, frit græs og foder til 2 køer og 6 får samt 25 – 30 bondelæs tørv.

I tiden op mod 1800, da der arbejdedes med bondestandens frigørelse, havde regeringen et vågent øje for, at hvis frigørelsen virkelig skulle være til gavn for bønderne, måtte der oplysning til, altså en virkelig gennemgribende forbedring af skolevæsenet på landet. Fremskridtets mænd var ivrige for sagen, de indså, at der var brug for flere skoler, bedre lokaler, en bredere undervisning og dygtigere lærere. Men det sidste krævede en egentlig læreruddannelse. Derfor blev Blågårds Seminarium oprettet i 1791, og snart blev der herfra udsendt dygtige seminarister, men det antal lærere, som seminariet kunne uddanne, var kun lille i forhold til, hvad der var brug for. En del præster oprettede derfor seminarium ved deres præstegårde, og her lagde man som regel vægt på, at de kommende lærere ikke alene magtede de boglige, men også kunne være foregangsmænd i det praktiske arbejde i landsognene. Derfor måtte de i læsetiden tage del i præstegårdens drift, men oplærtes også i landmåling, biavl, dyrkning af hør og humle, plantning og lignende.

Ifølge hoveriindberetningen af 1789 bestod Grindsted by af 16 fæstegårde, hvoraf 5 gjorde hovtjeneste til Attrup, 3 til Langholt og resten til Vraa, men derudover var der 22 huse, hvoraf de halve havde jord. Byen var en *”rundby”*, idet dens gårde og huse grupperede sig i en aflang kreds omkring en stor og to mindre damme eller gadekær. Efter det følgende århundredeskifte gik Grindsteds ejendomme efterhånden over til selveje. Jordenes udskiftning skete i 1812.

Den første folkeskolelov anno 1814

Skolernes vilkår ændredes drastisk med lovene af 1814, som bl.a. foreskrev, at alle børn i hele landet skulle undervises, og udgifterne til skolernes drift skulle pålægges alle sognets beboere, uanset om de havde børn i skole eller ej. Dermed var det fastslået, at skoleundervisningen var en samfundsopgave; folkeskolen var skabt. Udviklingen gik nu ikke lige hurtigt overalt, for mens de nye love ret hurtigt førte til forsvarlige undervisningsforbedringer på ørene (sjælland); nåede man helt frem til omkring 1900, før man overalt i landet havde nået de mål 1814-lovene havde fastsat.

En nyhed i undervisningen var læsebogen med det almenorienterende indhold, og der blev indført nye fag, sang og gymnastik, dog uden selvstændig plads på skemaet. Læreruddannelsen blev sat i system, idet den første seminarielov kom i 1818. Der blev efterhånden råd til stadig flere undervisningsmidler. Der anskaffedes skifertavler til eleverne til brug for regne- og skriveundervisningen. Man skrev med en griffel og tørrede derefter det skrevne bort med en svamp, og det blev almindeligt at skrive på papir.

1856 blev det ved lov fastsat, at der "ikke gerne" måtte være over 90 – 100 børn i en skole med kun en lærer; hvis børnetallet lå ret fast over 100, delte man distriktet op og oprettede en skole mere.

I Grindsted havde lærer Klitgaard i 1859 45 – 50 børn, og det fremgår i øvrigt at oplysningerne om embedet, at hans løn udgjorde 6 tdr. rug og 25 tdr. byg, dog havde han biindtægter på 20 rdl. foruden Stampes legat, som årligt gav 2 rdl. 64 skilling. Boligen var "til dels kun med klinede Vægge, men rummelig og beqvem". Til skolen hørte en jordlod på 7 tdr. land, og der holdtes 3 køer og 2 får.

Det samme år, 1859, fik kvinderne adgang til seminarierne, og fra 1867 kunne de ansættes som lærerinder i folkeskolen. I disse år blev undervisningsfagene udvidet med historie og geografi, og "*Lærebøgerne måtte ikke kræves lært udenad*".

Sandsynligvis har dette krav været vanskeligt at efterleve i Grindsted, for en opgørelse over undervisningsmidlerne et halvt århundrede senere, i embedsbogen for 1907, viser, at man var velforsynet med bøger til dansk, regning og bibelhistorie, men at skolen kun havde én "fædrelandshistorie" samt én geografibog.

Grindsted skole 1868

1868 var et begivenhedsrigt år for Grindsted, for da byggede man en ny skole, som foruden en udmærket bolig på 5 værelser til læreren, S. Kr. Jensen, der var tiltrådt året før, tillige rummede en skolestue på hele 45 m². I dette ende lokale undervistes Grindsteds børn indtil 1919. Bygningen er i dag skolens ældste. (Denne bygning rummer i 2009 pædagogisk servicecenter, lærerværelse m. køkken- og mødefaciliteter).

Skolen havde jordtilliggende, og der holdtes et par køer og 3 – 4 får. Læreren var fortsat aflønnet i naturalier.

Først i 1907 fremsendte lærerne på sognets skoler en ærbødig ansøgning til sognerådet om salg af jordlodderne ved de 4 af sognets 5 skoler samt en forsvarlig forhøjelse af den nyligt indførte pengeløn. Ansøgningen blev imødekommet, og læreren kunne herefter samle sine kræfter om undervisningen. Det kunne også være nødvendigt, for børnetallet steg fra omkring århundredskiftet, hvor der var 45 – 50 børn, og frem til 1915, hvor lærer Andersen i sine 2 klasser havde 76 børn, heraf gik de 27 i I. klasse og de 49 gik i II. En udbygning og flere klasser blev nødvendigt. Flere store projekter blev uarbejdet men sparsommeligheden sejrede i sognerådet, og man valgte at opføre en mere beskedne, men ganske udmærket bygning med to klasseværelser til henholdsvis 40 og 34 elever og et rummeligt indgangsparti midt i bygningen med plads til en mængde overtøj og masser af træsko. (Denne fløj rummer i 2009 natur og teknik, sløjd og billedkunst).

Bygningen blev taget i brug 1. marts 1919 og forinden var der ansat en lærerinde ved skolen: Frk. Pedersen. Der var nu 4 klasser på skolen.

Årene gik og børnetallet voksede stadig. I 1940 var der 100 børn på skolen, og en ny udvidelse kom på tale. Et ambitiøst projekt: En vinkelfløj m. gymnastiksal, sløjdlokale, bibliotek og klasseværelser blev udarbejdet, men tiden var ikke til udskøjler og projektet blev skrinlagt.

I 1955 blev det besluttet at bygge en ny lærerbolig, som skulle afgrænse skolegården mod syd, efter at man havde forlagt den gamle sognevej, som fører gennem bakkerne mod Vodskov, og som på ældre billeder kan ses passere skolens umiddelbart syd om den gamle skolebygning.

Under udgravningen til villaens kælder fjernede vognmand Skindbjerg og hans medhjælper Børge Hansen en gammel hustomt på stedet, og i skorstensbunden fandt de en lerpotte med en værdifuld sølvskat. Den bestod af hele 2141 mønter, som alle er slået i perioden 1563 – 1716. Det er nærliggende at skatten er nedgravet i ufredstiderne under den store nordiske krig (1700 – 1720). Møntskatten opbevares på Aalborg historiske museum. (Lærerboligen udgør i 2009 skolens administrationsbygning.)

Op gennem 60`erne tog udviklingen fart. Skoleloven af 1958 havde skabt behov for moderniseringer i undervisningen. Man havde indført årgangsdelte klasser, som vi kender dem i dag, og fra august 1964 sendtes 6. og 7. klasse til Langholt, fordi vi manglede faglokaler i Grindsted. Vodskov var efter 7. klasse overbygningsskole. Allerede i 1968 ændredes denne ordening dog, så børnene kun startede direkte i Vodskov indtil denne fik vokseværk, så børnene fra 1978 måtte til Sulsted. I 2000 blev Vodskov igen overbygningsskole for Grindsted.

Der blev ansat flere lærere ved Grindsted skole, og i 1967 opførtes den første træpavillon med to nye lokaler. Efter kommunesammenlægningen i 1970, hvor skolen kom under Aalborg kommunes veludbygget administrationsapparat, fik vi endnu en pavillon og samtidig oprettedes den første børnehaveklasse. I 1978 opførtes den tredje pavillon, og i 1979 kom den afgørende og store forbedring. Gennem mange år havde man savnet en gymnastiksal, men fremsynede mennesker fik planerne ændret, så man i stedet byggede en idrætshal med alle moderne faciliteter, og der blev anlagt tidssvarende idrætsanlæg. Det er ingen overdrivelse, at dette blev en skelsættende saltvandsindsprøjtning, ikke blot for skolen, men også for mange idrætsfolk, ja for hele lokalbefolkningen. I slutningen af 1983 blev pavillon nr. 4 opført.

B. Echters, 1984.

Grindsted skole 1984 – 2009

Skoleinspektør Benny Echters slutter "En landsbyskoles krønike" i 1984, men skolens historie fortsætter også efter 1984.

I 1988 bliver der etableret en børnehave, Naturbørnehaven, bag ved skolen og ved siden af hallen på Hammervej. I børnehaven er der plads til 20 børn.

I forbindelse med indførelsen af Dus-ordninger (skolefritidsordninger) på alle skoler i Aalborg kommune i perioden 1989 – 1992 bliver Naturbørnehaven i 1992 bygget sammen med den nye Dus-ordning på Grindsted skole. Dus-ordningen skal fungere som et fritidstilbud for børnene i børnehaveklasse til og med 3. klasse.

D. 1. august 1992 modtages de første børn i Dus med Naturen, og Grindsted skole består således af både en undervisningsdel og en integreret børnehave og Dus 1; med i alt 62 børn i sidst nævnte. Der ansættes pædagoger og pædagogmedhjælpere i børnehave og Dus 1 og i fællesskab med lærer og ledelse skal der samarbejdes om udviklingen af den fremtidige Grindsted skole.

Behovet for børnehavepladser i Grindsted stiger dog støt. På grund af mange børn på ventelisten til børnehaven oprettes der i august 1993 en skovgruppe i to skurvogne i Dalen på Jens Nørgårdsvej. I 1994 køber Aalborg kommune ejendommen, Mellegaard, på Espelunden 1, og i 1995 kan børnehaven flytte i egne lokaler på Mellegaard med plads til 36 børn. Dus 1 forbliver i bygningerne på Hammervej. I 1995 kan vi endvidere åbne Dus 2, et fritidstilbud for børnene i 4 – 6 klasse, dog i første omgang i midlertidige lokaler i ungdomsklubben.

Trods overtagelsen af Mellegård i 1995 er der ved udgangen af 1995 en del flere børn på ventelisten, end der er plads til i børnehaven. I 1997 kan vi indvie den østlige længe på gården med grupperum til børnehaven i stueplan, og Dus 2 kan glædeligt flytte ind i egne lokaler på 1. sal. I årene 1997 – 2009 lejer vi periodisk spejderhytten, Lynghytten, i Hammer Bakker i tilknytning til børnehaven for at kunne tilbyde børnene i Grindsted plads i den lokale børnehave.

Og vi kan med rette slutte med Benny Echers ord fra jubilæumsskriftet i 1984:
Dermed er vi fremme ved skolen, som den ser ud i dag.

kbh; 2009.